

Nowe dane o występowaniu psotników (Psocoptera) na terenie Puszczy Knyszyńskiej

New data on the occurrence of barkflies (Psocoptera) in the Knyszyńska Forest

Karol SZAWARYN¹, Adam KWIATKOWSKI², Dawid MARCZAK³

¹ Muzeum i Instytut Zoologii PAN, ul. Wilcza 64, 00-679 Warszawa, e-mail: k.szawaryn@gmail.com

² Instytut Nauk Leśnych, Wydział Budownictwa i Nauk o Środowisku, Politechnika Białostocka,
ul. Wiejska 45A, 15-351 Białystok, e-mail: akfiatek1@wp.pl

³ Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie, ul. Olszewska 12, 00-792 Warszawa; Kampinoski Park Narodowy,
ul. Tetmajera 38, 05-080 Izabelin, e-mail: dawid.marczak@gmail.com

ABSTRACT: New faunistic data concerning distribution of 5 species of Psocoptera from Knyszyńska Forest (Northeastern Poland) are presented. All species has been recorded from the Podlasie for the first time.

KEY WORDS: Psocoptera, new records, Podlasie, Knyszyńska Forest.

Wstęp

Na świecie opisano dotąd około 5500 gatunków psotników (Psocoptera), a ich największe zróżnicowanie występuje w strefach tropikalnych i subtropikalnych. Na terenie Polski występuje około 70 gatunków psotników, jest to zarazem jeden z faunistycznie najslabiej poznanych rzędów owadów. Jedyne kompleksowe opracowania fauny Polski opublikowane zostały na przełomie lat 60-tych i 70-tych ubiegłego wieku przez WŁODARCZYK (1968) w serii Katalog Fauny Polski oraz MARTINI (1975) w Kluczach do oznaczania owadów Polski. Najlepiej opracowanym rejonem kraju jest Wyżyna Małopolska, z której znane są obecnie 52 gatunki psotników (WŁODARCZYK op. cit.). Fakt ten nie dziwi, gdyż to właśnie tutaj swoje badania prowadziła dr Julitta WŁODARCZYK-MARTINI. W trzech krainach: Pobrzeże Bałtyku, Pojezierze Pomorskie i Nizina Wielkopolsko-Kujawska znana jest około połowa krajowej fauny tych owadów, natomiast reszta obszaru Polski rozpoznana jest raczej pobieżnie (WŁODARCZYK op. cit.). Z terenu Podlasia nie wykazano dotychczas żadnych psotników, tak więc podanie danych faunistycznych choćby pospolitych gatunków wydaje się uzasadnione. Z sąsiedniej Puszczy Białowieskiej MAJEWSKI (2001) wykazał jeden gatunek – *Liposcelis silvarum* (KOLBE, 1888).

Teren i metody

Rezerwat Budzisk jest jednym z 23 rezerwatów na terenie Puszczy Knyszyńskiej. Został utworzony w 1970 roku i obecnie zajmuje obszar 341 hektarów. Jest to rezerwat leśny, siedliska nieleśne stanowią niewielki udział. Wśród zbiorowisk roślinnych dominują grądy oraz olsy i łągi, charakterystyczne są również siedliska typowo borealne, takie jak świerczyna torfowcowa, bór mechowiskowy, bór bagienny czy brzezina szuwarowa oraz różne torfowiska nieleśne. Drzewostany są bardzo urozmaicone, tworzy je 17 gatunków drzew. Znaczna część drzewostanów cechuje się wysokim stopniem naturalności (CZERWIŃSKI 1995).

W ostatnich latach w rezerwacie zaszły dynamiczne zmiany związane z masowym pojawem kornika drukarza, co spowodowało znaczne ograniczenie populacji świerka. Okolice nawiedziło również kilka huraganowych wiatrów (ostatnio w 2016 roku). Łącznie oba zjawiska przyczyniły się do zwiększenia ilości martwych drzew w rezerwacie.

Materiały zostały zebrane z wykorzystaniem pułapek przegrodowych typu IBL-5 zawieszonych na pniach zamierających i zamartych drzew – osik, świerków, klonu i lipy. Pułapki były eksponowane w okresie od 1 marca do 31 lipca 2019 roku. Materiały oznaczono na podstawie klucza MARTINI (op. cit.) oraz klucza dostępnego na stronie National Barkfly Recording Scheme (www.brc.ac.uk/schemes/barkfly).

Przegląd gatunków

Poniżej przedstawiono materiały dotyczące pięciu gatunków gryzków stwierdzonych podczas badań nad fauną saproksyliczną rezerwatu Budzisk.

Peripsocus phaeopterus (STEPHENS, 1836)

- FE51 rezerwat Budzisk, 1-31 VII 2019, 1♀, oddz. 109f, las świeży, w pułapkę IBL-5 wiszącą na zamarłym świerku *Picea abies* (L.) H. KARST.
Gatunek pospolity, wykazany z wielu obszarów Polski. Nowy dla Podlasia.

Metylophorus nebulosus (STEPHENS, 1836)

- FE51 rezerwat Budzisk, 1-31 VII 2019: 1♂ – oddz. 109f, las wilgotny, 1♀ – oddz. 124b, las świeży – złowione w pułapki IBL-5 wiszące na zamarłych osikach *Populus tremula* L.
Gatunek pospolity, wykazany z wielu obszarów Polski. Nowy dla Podlasia.

Loensia pearmani (KIMMINS, 1941) – żmur

- FE51 rezerwat Budzisk, 1-31 VII 2019, 1♀, oddz. 124b, las świeży, złowiona w pułapkę IBL-5 wiszącą na zamarłej osice *Populus tremula* L.
Dotychczas wykazany jedynie z Wyżyny Łódzkiej (WŁODARCZYK 1960, 1964). Nowy dla Podlasia.

Valenzuela flavidus (STEPHENS, 1836) – kusolotek żółtoskrzydły

- FE51 rezerwat Budzisk, 1-31 VII 2019, 1♀, oddz. 124b, las świeży, złowiona w pułapkę IBL-5 wiszącą na zamarłej osice *Populus tremula* L.
Gatunek pospolity, wykazany z wielu obszarów Polski. Nowy dla Podlasia.

Psococerastis gibbosa (SULZER, 1776) – lalotek jasnoskrzydły

- FE51 rezerwat Budzisk, 1-31 VII 2019, 1♀ 1♂, oddz. 109g, las mieszany świeży, złowione w pułapkę IBL-5 wiszącą na zamarłym świerku *Picea abies* (L.) H. KARST.
Gatunek pospolity, wykazany z wielu obszarów Polski. Nowy dla Podlasia.

Podsumowanie

W pracy przedstawione pierwsze dane o występowaniu 5 gatunków Psocoptera na Podlasiu: *Peripsocus phaeopterus*, *Metylophorus nebulosus*, *Loensia pearmani*, *Valenzuela flavidus* i *Psococerastis gibbosa*. Odłowiono je w rezerwacie Budzisk w Puszczy Knyszyńskiej do pułapek przegrodowych podczas badań fauny saproksylicznej. Wszystkie zaprezentowane gatunki są dość pospolite w całym kraju.

SUMMARY

In this study first faunistic data concerning 5 species of the barkflies in Podlasie are presented: *Peripsocus phaeopterus*, *Metylophorus nebulosus*, *Loensia pearmani*, *Valenzuela flavidus* i *Psococerastis gibbosa*. Materials were collected using funnel traps during a survey on saproxylic beetles in Budzisk natural reserve in Knyszyńska Forest. All species are rather common across the country.

PIŚMIENNICTWO

- CZERWIŃSKI A. (red.) 1995: Puszcza Knyszyńska. Monografia przyrodnicza. Zespół Parków Krajobrazowych w Supraślu. Supraśl.
- MAJEWSKI T. 2001: Copeognatha [=Psocoptera] – gryzki. (s. 94). [W:] J. M. GUTOWSKI, B. JAROSZEWICZ (red.) Katalog Fauny Puszczy Białowieskiej, Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa. 403 ss.
- MARTINI J. 1975: Gryzki – Psocoptera. Klucze do oznaczania owadów Polski, **14**: 1-56.
- WŁODARCZYK J. 1960: Gryzki (Psocoptera) zieleńców Łodzi. Fragmenta Faunistica, **8**: 469-483.
- WŁODARCZYK J. 1964: Gryzki (Psocoptera) Wyżyny Łódzkiej i terenów przyległych. Fragmenta Faunistica, **11**: 143-159.
- WŁODARCZYK J. 1968: Gryzki Psocoptera. Część XVIII. Katalog Fauny Polski, **11**: 1-41.

Wpłynęło: 1 marca 2020
Zaakceptowano: 17 kwietnia 2020